حضرت غوث الحق مخدوم نوح سرور رحمة الله عليه

(911-998هه/1506-1590ع)

مهرِ سپهرِ ڪرامت خورشيد فلڪ هدايت ولي الله مرشدِ زمانہ وزمانيان حضرت شيخ مخدوم فخرالدين صغير سهروردي رحمة الله عليه جي پُشت مان قطب العصر مجدد دين، صاحب الفيض والفتوح، ڪامل مڪمل مرشد، حضرت غوث الحق مخدوم لطف الله المعروف مخدوم نوح رحمة الله عليه جن پيدا ٿيا. حضرت شيخ مخدوم سراج الدين اسحاق سندن ڏاڏو حضرت شيخ مخدوم شهاب الدين صغير پڙڏاڏو ۽ حضرت شيخ مخدوم فخرالدين صغير تڙڏاڏو هئو. پاڻ حضرت مخدوم نعمت الله جا وڏا فرزند هئا. سندن ولادت مبارڪ 27_رمضان المبارڪ 911 هہ مطابق 21 فيبروري 1506ع جي ياڳن پرئي ڏينهن تي ڳوٺ ٽوڙيءَ[68] هالا

---

[66] حضرت مفتي غلام سرور بن مفتي غلام محمد الاسدي القريشي الاهوري رحمة الله عليه، (1244_1307هہ/1837_1890ع). The Genealogies، ص: 180.

[67] خزينتہ الاصفيا، جلد چوٿون، ص: 36.

[68] "ٽوڙي" موجوده هالن پراڻن کان اٽڪل ٽي ميل پري الهندي طرف سنڌو درياءَ تي واقع هو. جتي درياءَ جو ڪافي ريٽ هو اتي هڪ ٻيلو نالي "مير ٻيلو" هو جيڪو حضرت مخدوم نوح رحمة الله عليه جن جي ملڪيت هو. اهو ٻيلو حضرت مخدوم نوح رحمة الله عليه جن جي فقراءَ جي ننگر (لنگر) لاءِ ٻارڻ جي ڪم ايندو هو ۽ باقي ريٽ واري زمين تي ربيع جو فصل ٿيندو هو اهو اناج فقراءَ جي خوراڪ لاءِ استعمال ٿيندو هو: (قاضي شوڪت علي

Gul Hayat Institute

ڪنڊي ۾ ٿي.[69] حضرت مخدوم بلال الدين (يوسف) سندن ننڍو ڀاءُ هو جنهن جو فرزند حضرت مخدوم ميان الهداد صدّيقي قريشي رحمۃ اللہ علیہ سندن نياڻو هو.

حضرت غوث الحق مخدوم نوح رحمۃ اللہ علیہ جڏهن ستن ورهين جا ٿيا تہ کين هالڪنڊيءَ جي مشهور عالم ۽ ڪامل بزرگ مخدوم عربي ڏياڻي عرف مخدوم شاهہ ڏني رحمۃ اللہ علیہ[70] وٽ پڙهڻ لاءِ ويهاريائون. سندن طالب علمي واري زماني جي هڪڙي واقعي بابت مير علي شير قانع رحمۃ اللہ علیہ[71] لکي ٿو:

"ارڙهن سالن جي عمر ۾ هڪ ڏينهن مخدوم عربيءَ سان گڏ خانقاهہ ۾ مراقبي ۾ مشغول هو. مخدوم عربي قرآن شريف جي تلاوت ڪري رهيو هئو جو اٺاويهين سيپاري تي پهتو هو تہ هن کي عالمِ بالا جو شوق دامنگير ٿيو سو ڇا ڪيائين جو مخدوم عربيءَ جي قرآن شريف پڙهڻ جي ادب جو خيال رکي، ظاهري جسم اتي ڇڏي پاڻ آسمان تي سير تي هليو ويو ۽ مخدوم عربيءَ ختم پورو نہ ڪيو هو تہ موٽي آيو."[72]

حضرت مخدوم نوح رحمۃ اللہ علیہ جن سنڌ ۾ سهروردي سلسلي جا خاتم ۽ سروري اويسي سهروردي سلسلي جا باني هئا. سندن فيض ۽ ڪمال فقط وهب الاهيءَ جي ذريعي ٿيو جنهن ڪري کين اويسي بہ چوندا آهن.[73] سندن سلسلهٔ طريقت بابت سنڌ آزاد نمبر ۾ هيٺئن تحرير آهي:

قريشي، چوندہ ملفوظات، ص: 21.

69 هالڪنڊي: سنڌ جي هن تاريخي پرڳڻي تي الڳ ڪتاب لکڻ گهرجي.

70 پير آسات جو سڳو ڀاءُ، مخدوم عربي ڏياڻو رحمۃ اللہ علیہ /ڏيانو مخدوم نوح رحمۃ اللہ علیہ جو استاد ۽ قرآن شريف جو حافظ پراڻن هالن ۾ هڪ وڏو ڪرامتن جو صاحب ٿي گذريو آهي. مولانا غوثيءَ جي گلزارِ ابرابر مطابق پاڻ عجيب و غريب ۽ هو شربا خوارق عادات جو صاحب هو پاڻ 980هہ/1572ع ۾ وصال ڪيائين ۽ پراڻن هالن ۾ مدفون آهي. (وڌيڪ ڏسو مخدوم نوح سرور رحمۃ اللہ علیہ جا سهيوڳي)، اسان وٽ قديمي دستور مطابق هر سال بہ ڏهاڙا 26 ۽ 27 ذيقعد، خانگي طور تي خاص طرح سان ملهائبا آهن، 26- ذيقعد حضرت غوث الحق رحمۃ اللہ علیہ جي استاد جي رحلت جو ڏينهن ۽ 27، ذيقعد خود حضرت غوث الحق رحمۃ اللہ علیہ جن جي وصال جو ڏينهن آهي. ان مان ثابت ٿيو تہ مخدوم عربي ڏياني رحمۃ اللہ علیہ جو وصال 26- ذيقعد 980هہ مطابق 30-مارچ 1572ع تي ٿيو. سندس مزار هالا پراڻا ۾ آهي. (مصنف)

71 مير علي شير قانع جو شجرو انشاءَ الله جلد هئي ڪتاب ۾ ڏبو.

72 تحفتہ الڪرام، ص: 384.

73 ڪافي، ص: 182. سروري خاندان جون علمي ادبي ۽ ديني خدمتون، ص: 66.

Gul Hayat Institute

"هُو اويسي طريقي جو پير هو جنهن ڪري ظاهري ۾ ڪنهن بہ بزرگ جي صحبت ۾ رهي ڪسب ڪماليت نہ ڪيو هوائين پر الله تعاليٰ جو وهب هو جنهن ڪري ولايت جي انتهائي درجي تي وڃي پهتو. مخدوم صاحب کي قرآن شريف جي حقيقتن ۽ اسرارن تي وڏو درڪ هو ۽ قرآن شريف جو درس بہ ڏيندو هو. مخدوم صاحب سنت جو سخت پاءِ بند رهندو هو هر هڪ ڳالهہ ۾ سنت جو لحاظ رکندو هو. پنهنجن معتقدن کي مريد بجاءِ يار يا سنگتي سڏيندو هو.[74]

حضرت مخدوم نوح رحمة الله عليه هڪڙي ڀيري نئي ۾ تشريف فرما ٿيا، اُتي جي عالمن جو اڳئي اهو ٻڌل هئو تہ پاڻ پڙهيل ڪو نہ آهن، انهيءَ هوندي بہ قرآن شريف جي آيتن جون معنائون چڱي طريقي سان بيان ڪن ٿا. نئي جي علماءَ صاحبان کي اشتياق هو سو سيئي گڏجي ڏسڻ آيا تہ پاڻ قرآن پاڪ جون معنائون ڪيئن ٿا بيان ڪن. انهن عالمن منجهان هڪڙي جو چوڻ آهي تہ انهيءَ وقت مخدوم هڪڙي آيت جي تفسير ۾ مشغول هو. مونکي تسبيح هٿ ۾ هئي ۽ هر معنيٰ تي هڪڙو داڻو ڦيرائيندو ٿي ويس. جڏهن هن ماٺ ڪئي، تڏهن ڳڻيم تہ جملي اسي داڻا ٿيا هئا.[75]

تقويٰ ساڻ طاعتون ڪي عاشق اُجارين،
"خيارکمُ احسن کم اخلاقاً" پَرِ اها پارين،
"موتوا!" واري ملڪ ۾ جيءَ کي جيارين
طالب مولا مرد سي مرڻ کي مارين
گهڙيون ٿا گهارين عاشقَ روز اللهؐ سان.
مخدوم طالب المولىٰ[76]

حضرت غوث الحق رحمة الله عليه بيحد مستجاب الدعوات هئا، اولياءَ الله جو مصنف لکي ٿو تہ:

"هڪڙي ڀيري دهليءَ جي باشاهہ[77] طرفان هڪڙو لشڪر سنڌ کي فتح

---

[74] الوحيد سنڌ آزاد نمبر، ص: 177.
[75] تحفتہ الڪرام، ص: 385.
[76] ڇَپَر ۾ ڇڙيون، ص: 19.
[77] شهنشاهہ جلال الدين محمد اڪبر (1542_1605ع).

Gul Hayat Institute

ڪرڻ لاءِ موڪليو ويو. ماڻهن ان جو اطلاع اچي حضرت مخدوم نوح رحمة الله عليه جن کي ڏنو. پاڻ فرمايائون، "انشاءَالله انجام بخير ٿيندو." ايسين تائين اُهو لشڪر هالڪنڊي جي قرب وجوار کي تباهہ ۽ برباد ڪندو هالا پهچي ويو. هالڪنڊيءَ جا رهواسي ۽ خانقاه وارا "لرزان وتر سان" سندن خدمت ۾ پهتا ۽ حالات عرض رکيائون. پاڻ فرمايائون تہ "ٿورڙي مٽي کڻي اچو." انهن مٽي آندي پاڻ انهيءَ تي هيءَ دعا پڙهي ۽ ان کي لشڪر ڏانهن اڇلايائون:

بسم الله الرحمٰن الرحيم

اَللّٰهم لك الحمدُ ولك المجد ولك الشُكر و اليك المتكاءَ و انت المستعان و عليك التكلان و منك الفرجُ ولاحول ولا قوة الا بالله العظيم و صلى الله علىٰ خير خلقه محمد و آلهٖ و اصحٰبهٖ اجمعين برحمتك يا ارحم الراحمين۔[78]

چون ٿا لشڪر اهڙي تہ بدحواسيءَ سان ڀڳو جو پنهنجي ملڪ رسڻ تائين بہ ڏينهن ڪٿي قيام نہ ڪري سگهيو ۽ پنهنجو گهڻو ٿڻون سامان و اسباب پڻ ڇڏي ويو.[79]

حضرت غوث الحق مخدوم نوح رحمة الله عليه جن جا بيت:

اُپٽيان تہ انڌيون پوريون پرين پسن
آهي اکڙين عجب پر پسڻ جي.

**

نہ سي جوڳي جوءِ ۾ نہ سا سکي چاٽ
ڪاپڙين ڪنواٽ وڏي ويل پلاڻيا.

(هيءُ بيت 26، سسيتپمبر 1590ع تي ڇپيائون)

Gul Hayat Institute

[78] بسم الله الرحمٰن الرحيم اَللّٰهم لك الحمدُ ولك المجد ولك الشُكر و اليك المتكاءَ و انت المستعان و بك المستغاث و التكلان و منك الفرجُ و لاحول و لا قوة، الا بالله العلى العظيم و صلى الله على خير خلقه محمد و آلهٖ و اصحٰبهٖ اجمعين۔
مولانا دين محمد وفائي، تذڪره مشاهير سنڌ.

[79] اولياءَالله، ص: 427.

ابوبڪر! آءٌ سامي سفر هليا
متان تي پئان سڪين سناسين ڪي.

❊❊

متان ڏسي موهجين دنيا وارو ڏڄُ
جدا ڪجئين جوڏئون ڇائي ڪي ٿي ڇڄَ
نرمل! نوح فقير چئي ڪر ربَ سان ريجهي رڄُ
اڄ نہ ٿئي صبحاڻ صبحاڻ نہ ٿئي اڄُ
مٿيون پيڙي پڄُ وقت وڃي ٿو ويسلا!

❊❊

سمون بہ ساٿين گڏ تون بہ لوچج لڄ ڪي
هلندي سمي ساهون تون پڻ ڪرت ڪج
تہ تو پڻ ٿئي ڏڄ سمي بہ سوئي ٿئي[80]

سنڌ سونهاريءَ جي عظيم بزرگ ۽ مشرق و مغرب جي امام حضرت غوث الحق مخدوم نوح رحمة الله عليه جن جو انتقال پرملال 27 ذيقعد 998هہ مطابق 26 سيپٽمبر 1590ع تي ڳوٺ ٽوڙي، هالڪنديءَ ۾ ٿيو.[81] سندن عمر شريف جو قدم ستاسي (87) سال ۾ هو. پاڻ بلڪل پير مرد ٿي ويا هئا تہ بہ پاڻمرادو هلي چلي سگهندا هئا. ڪنهن بہ قسم جي بيماري يا عارضو ڪو نہ هون. بلڪل تندرست ۽ چاق هئا.[82] نماز بہ مسجد شريف ۾ باجماعت ادا ڪرڻ ويندا هئا.[83] ڪين بروقت سندن وطن ٽوڙي (هالا پراڻا) ۾ دفن ڪيائون پر ٻارهن (12) ورهين کان پوءِ درياءَ جي ٻوڏ سبب اتان لاش مبارڪ جي صندوق ڪڍائي نئين ڳوٺ ۾ اچي دفن ڪيائون[84] ۽ ان ڳوٺ کي "اسلام آباد" جو نالو ڏنائون.[85]

---

[80] ڇَپَر ۾ ڇڙيون ص: يح/يط.
[81] سنڌ جي واقعاتي تاريخ، ص: 31.
[82] محمد صدِّيق ميمڻ، حضرت مخدوم نوح رحمة الله عليه، ص: 43.
[83] مخدوم نوح نمبر، ماهنامہ فردوس، ص: 14.
[84] قاضي محمد شوڪت علي صاحب سندس مرتب ڪيل ڪتاب "چونڊ ملفوظات حضرت غوث الحق نوح رحمة الله عليه هالائي" جي صفحي نمبر 35 تي مرحوم و مغفور قاضي غلام محمد صاحب جي حوالي سان، حضرت غوث الحق مخدوم نوح رحمة الله عليه جن جي مزار متعلق "تدفينون" جي عنوان هيٺ لکيل مضمون ۾ ڄاڻايو آهي تہ: "وفات بعد سندن تدفين بہ

Gul Hayat Institute